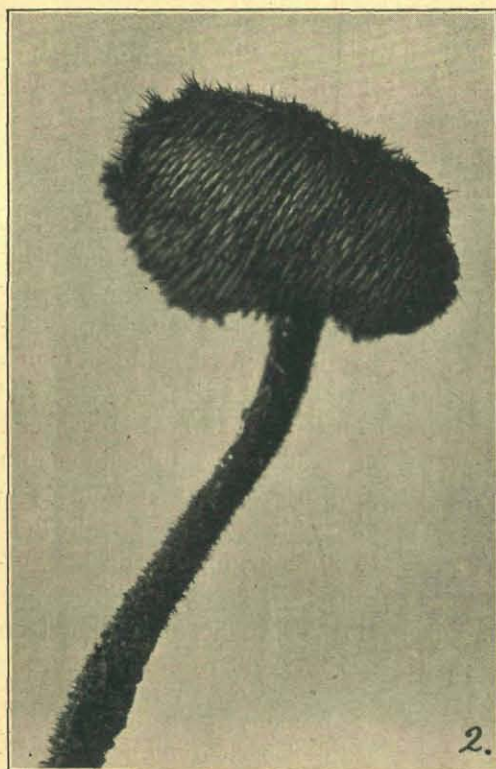

KIESKEURIGE ZWAMMEN.

EL-SCHERP en lekker-pittig ketsen de dorre blaren onder mijne Dunlops, die pas nog onhoorbaar voortrolden over 't harde boschpad, maar nu de stilte van 't bosch in den lichten morgennevel voelbaar, tastbaar maken. Dat ritsel-ketsen is één van de opwekkendste herfstbosch-geluiden, de krachtige geur van dorrend loof en de pittige morgenlucht, ze werken mee en scherpen oor en oog. Even vaart er een zuchtje door de kruinen, eikels vallen: twee, drie scherpe tikken en een doffe slag; dan weer de stilte. Een paar tjakkende eekhoorns spelen krijgertje om een eikestam; 't is oogsttijd voor hen, maar om te stoeien heeft zoo'n eekhoorn altoos tijd en je hoort de felle nagels in de schors slaan.

Hydnum auriscalpium; vergr. 4.

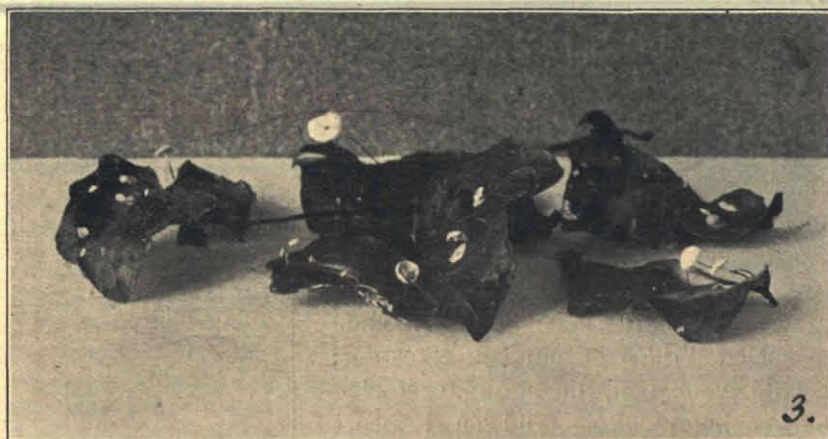

Oorlepelzwam (*Hydnum auriscalpium*) op dennekegel; iets verkleind.

't Is een droge herfst geweest maar een paar

regendagen hebben veel goed gemaakt en voor den zwammenvriend is er nog wel een bescheiden oogst te halen. Ik berg mijn fiets in een diepe greppel en strooi er wat droge varenpluimen overheen; niemand zal haar daar zoeken en ik kan me vrij overal heen bewegen. Vooral de greppels zijn het, die nog iets beloven; daar is de grond het langst vochtig gebleven, en al aanstonds valt me een oranjegeel knotsje in 't oog. Ik zal het niet uitgraven, ik weet dat daaronder in 't vochtige mos de pop van een pijlstaart of een gammauil tot voedsel gestrekt heeft voor dit fraaie zwammetje

(zie *D. L. N.* XV 200) ¹⁾. Een eind verder ligt een rottende sparappel, zeker verloren door een verschrikten specht, of een eekhoorn, want hier zijn hooge

Marasmius epiphyllus op klimopblaren; iets verkleind.

sparren vrij zeldzaam. Tusschen de schubben groeit een grijs zwammetje, net een hemdsknoopje met een gekronkeld steeltje. 't Is de knoopjeszwam (*Collybia conigena*), die vrij geregeld op sparappels voorkomt.

Deze twee zonderlingen brengen me aan 't denken; ineens herinner ik me allerlei oude en nieuwe vondsten van zwammen, die al even kieskeurig op hun voedsel zijn. Ze doen me denken aan den onuitputtelijken voorraad van middelen,

Marasmius epiphyllus; vergr. 4.

die de natuur bezit om haar doel: de instandhouding der soort, te bereiken. Oppervlakkig beschouwd schijnen in den strijd om het bestaan, die planten het best toegerust, die zich in *elk* milieu op hun plaats gevoelen. Maar, al is de gelegenheid om aan de kost te komen gunstig, de concurrentie is er o, zoo zwaar, er zijn voor die open plaatsen zoo veel sollicitanten. De natuur

¹⁾ Fig. 12 geeft een afbeelding van de konidienvorm dezer Cordyceps, die ik nog niet op een pop aantrof.

heeft echter nog een ander middel; ze zegt tot haar schepselen: zorg, dat je specialiteit wordt in 't een of ander, en zoo weet ze precies hetzelfde te bereiken door een lijnrecht tegenovergesteld middel.

Over zulke specialiteiten onder de zwammen wilde ik iets vertellen en hoop daardoor meteen een gaping in onze determineerboeken eenigszins aan te vullen, die van deze mooie kenmerken niet altijd voldoende gebruik maken.

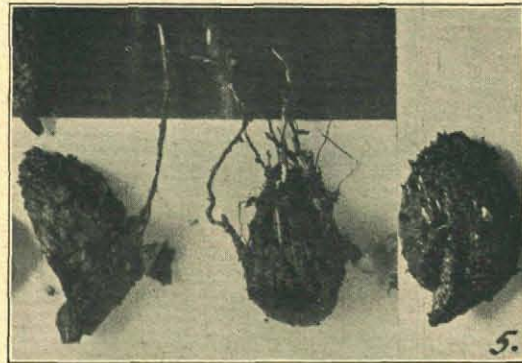
Uit een vroegeren jaargang herinnert men zich de afbeelding van een kleine broodzwam (*Boletus parasiticus*), die op de gele, wrattige stuifballen (*Scleroderma*) voorkomt.

Voor kort werd onze flora verrijkt met een nieuwe sterretjeszwam. Het feit dat hij zoo'n *Nyctalis* op rottende *Russula delica* aantrof, was voor Dr. Bruggeman voldoende om die parasiet nader te onderzoeken, wat hem tot de ontdekking van *N. parasitica* bracht.

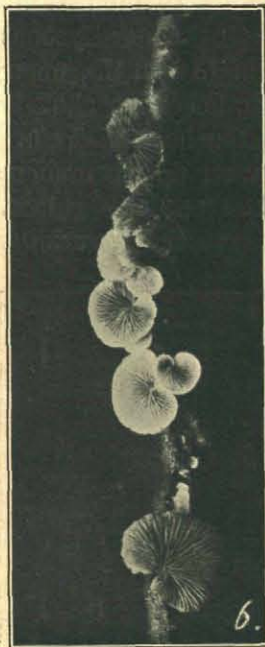
Onder de stekelzwammen (*Hydnum*) is er één soort, die alleen op rottende dennekegels groeit, 't is de oorlepelzwam (*H. auriscalpium*), mooi bruinzwart met dito behaarden steel. (fig. 1 en 2).

Van de *Collybia's* zijn er enkele, die een bepaalden voedingsbodem verlangen. Als ge een dennebosch weet, waar het vorig jaar de honingzwam zich genesteld had, vindt ge zeker groepjes kleine, witte zwammen, zoo groot als een dubbeltje, tien, twintig bijeen. 't Zijn er zelfs twee soorten: de knollige en de kroese knoopjeszwam (*C. tuberosa* en *C. cirrata*). Ze komen voort uit een bruinachtig knolletje (*sclerotium*), dat ze in den zomer hebben gevormd, toen de honingzwammen als vieze klodders naast hun dennetrunk neerlagen. Bij *C. tuberosa* is dat sclerotum langwerpig en aan de einden puntig toeloopend, model Zeppelin; bij *C. cirratus* meer rondachtig en knobbelig. Ik vond de *C. tuberosa* echter ook op een rottende *Polyporus*, zoo'n reuzensoort, die wel 10 Kilo kan worden en dan wel iets heeft van een groote vuilbruine bloemkool (*P. giganteus*).

Een heel fraaie groote *Collybia* tref ik ieder jaar

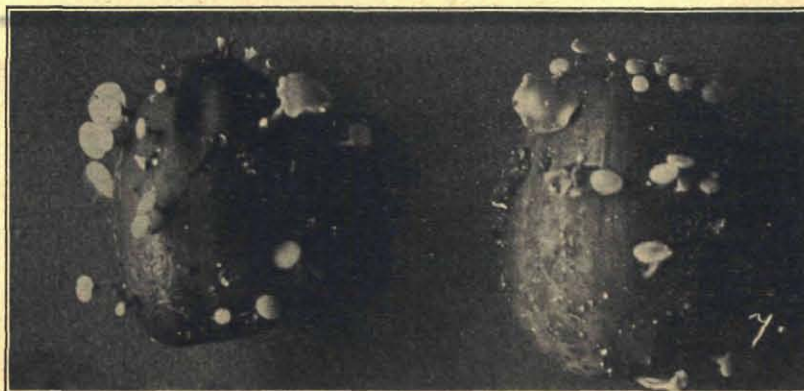

Xylaria carpophila op napjes van beukennoten; iets verkleind.

Crepidotus sessilis B.
(= *Claudopus variabilis* P.);
iets verkleind.

onder heggen van beuken en haagbeuken. Hij heeft een reebruinen kleverigen, rimpeligen hoed, en een heel langen gedraaiden steel (soms wel 20 c.M.), die zich

Peziza spec. op eikels.

onderaan knotsvormig verbreedt en dan in een langen stijven wortel uitloopt, 't is de *Collybia radicata*.

Ook onder de aardige punthoedjes (*Mycena*) zijn er met bepaalde voorliefde. Op hemoste iepen, tusschen korstmos en slaapmos vind ik 's winters vaak kleine *Mycena*'s, ook alweer twee soorten, *M. hiemalis* (de winter-*Mycena*) en *M. corticalis* (de schors-*Mycena*). Ze zijn wel heel klein (3-6 m.M.), maar uiterst sierlijk en zullen voor menig mossenverzamelaar goede bekenden zijn.

Aan den voet van iepen, beschut tusschen de graszode en den stam heeft *M. alcalina* zijn zetel opgeslagen. Ik vind hem hier veel langs wegen, waar de iep immers de gewone boom is. Hij is licht te herkennen, want hij reikt sterk naar chloor.

Onder de drogende- niet rottende-zwammen geeft het geslacht *Marasmius* nog al eens moeilijkheid bij 't determineeren. Zoo bijv. de zeer algemeene *M. oreades*, die veel in heksenkringen op grasvelden groeit en volkomen den habitus van een rottende zwam heeft, zoodat een beginner zelden tot den juisten naam komt. Dr. Greshoff heeft op vernuftige wijze aangetoond, dat deze *Marasmius* het doodelijke blauwzuur uitademt, wel iets bijzonders voor een zeer gezochte champignon, die in Deutschland als „vorzüg-

Knollige bekerzwam (*Peziza tuberosa*) op anemone; $\frac{1}{10} \times$

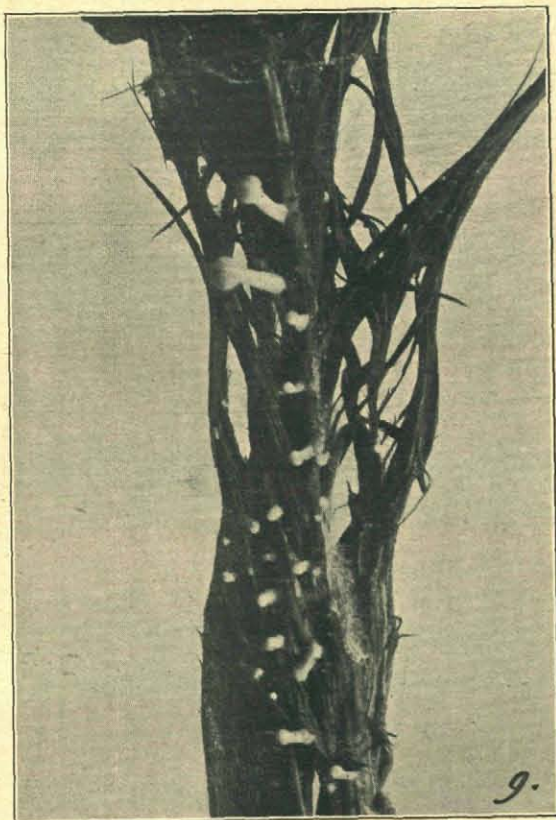
licher Suppenpilz" geboekt staat.

Tot dit geslacht behoort ook de kleine wieltjeszwam (*M. rotula*), die in elk dennebosch bij duizenden te vinden is. 't Zijn bruine gerimpelde hoedjes van nog geen cM. breed, op steeltjes, die wel paardenharen lijken. Zij groeien bij voorkeur op dennenaalden.

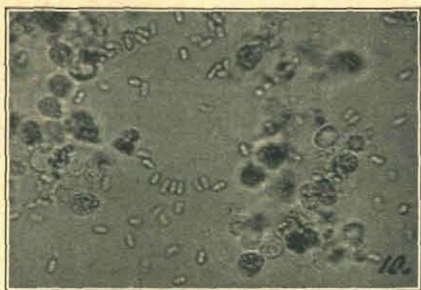
Een andere (*M. epiphyllus*) leeft, zooals de naam aanduidt op doode blaren. Ik trof ze echter *altijd* op rottende blaren van klimop, niet eenmaal, maar tientallen keeren. Hij heeft maar enkele (4-8) plooi-vormige plaatjes, zoodat ge u er bijna niet in vergissen kunt. (fig. 3 en 4.)

Als het een tijdlang vochtig geweest is, en de lucht boven den boschgrond met waterdamp verzaadigd is, dan begint het ook op afgevallen berken- en beukentakjes te leven. Daarop groeien kleine, witte fluweelig behaarde zwammetjes zonder steel (fig. 6), die de oorzaak geweest zijn van menig dispuut onder de leden der Mycologische Vereeniging. De eerst witte plaatjes worden later bruin, dus de zwam behoort tot de bruinsporigen. Ja en neen; de groote mycologen zijn het er niet over eens. Oudemans noemt de sporen vleeschkleurig, anderen vinden ze bruin en dat schijnt wel de laatste opvatting te zijn, waarbij ik me ook zou aansluiten, als ik stem in 't kapittel had. Zoo komt het, dat deze takjeszwam de volgende namen draagt:

1. *Derminus (Crepidotus) sessilis* Bull [bruinsporigen]. 2. *Claudopus variabilis* Pers. [roodsporigen]. 3. *Octojuga variabilis* P. [roodsporigen]. De laatste naam geeft Costantin en Dufour, met de bijvoeging, dat de sporen acht lengteplooiën vertoonen. Dat laatste heeft me dan eindelijk tot de oplossing gebracht, maar niet

Veerenzwam (*Onygena corvina*) op rottende kruaieveer; vergr. 4.

Sporen en asci van *Onygena corvina*.
Vergr. 350.

Geweizwam (*Xylaria hypoxylon*); halve grootte.

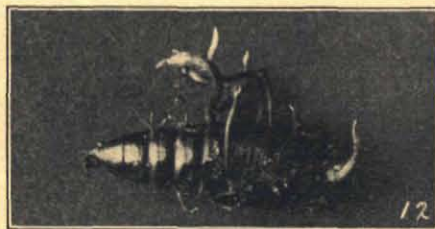
nootjes. Als je 't eenmaal weet, blijkt deze *Xylaria carpophila* (fig. 5) niet zeldzaam te zijn; zonder die wetenschap wordt hij vaak over 't hoofd gezien, want het is niets dan een zwart draadje met een wit puntje. Een kleine gesteelde bekerzwam (*Peziza spec.*) vond ik vaak op eikels, maar kon tot dusver de soort niet met zekerheid bepalen (fig. 7).

Een andere groote gesteelde *Peziza* groeit op de wortelstokken van de witte anemone. Hij heet *Peziza* (of *Sclerotinia*) *tuberosa*, welke tweede naam ons zegt, dat hij evenals de genoemde *Collybia*'s sclerotien vormt. Hij groeit al vroeg in 't jaar, mijn vroegste vondst dateert van 22 Mei (fig. 8).

Onder de organische stoffen zijn er enkele, die weinig aan verrotting blootstaan en jaren lang weer en wind kunnen trotseeren. Het zijn de haren, veeren, nagels en klauwen,

dan na veel zoek. Ik kon n.l. die plooien bij gewoon doorvallend licht met mijn besten wil en mijn sterkste vergrooting (600) niet onderscheiden. Toen heb ik het met schuine belichting geprobeerd en ineens teekenden de plooien zich zoo duidelijk af, als men maar wenschen kon. 't Ligt soms aan een kleinigheid!

Tot slot wil ik nog een paar lagere zwammen noemen. De geweizwammen (*Xylaria*) groeien op bijna elke boomstronk, 't zijn die zwarte gaffeltjes met witte uiteinden (fig. 11). Het wit wordt veroorzaakt door sporen, die door afsnoering ontstaan (konidien). Later krijgt de zwam ook *asci*, waarin op de gewone wijze zich de 8 zwarte sporen ontwikkelen. Een dezer *Xylarias* heeft een bijzondere voorliefde voor doppen van beuke-

Cordyceps militaris (Konidienvorm) op een vlinderpop; ware grootte.

in één woord: de hoornweefsels. Zelfs op deze bijna onvergankelijke stoffen leven een paar zwammensoorten. Eén dezer vond ik 16 Dec. 1911 bij de Bilt op de veeren van een doode kraai (fig. 9). 't Waren maar zeer kleine witte steeltjes met bruine kopjes en ik had niet veel hoop, den naam te vinden. Maar de vorm van de sporenzakjes was nogal kenmerkend, ze waren bijna kogelrond en bevatten de 8 sporen, die onder de mikroscoop twee doorzichtige puntjes, z.g. oliedruppels, vertoonden (fig. 10). Na lang snuffelen kwam ik op *Onygena corvina* en ge kunt u mijn blijde verrassing voorstellen, toen ik daar de opmerking las: „op rottende veeren“. Een tweede soort, *O. equina*, werd op rottende paardehoeven gevonden. De veerenzwam staat als zeldzaam geboekt, waarschijnlijk is onze flora door deze vondst met een nieuwe soort vermeerderd ¹⁾.

Utrecht.

B. E. BOUWMAN.

EEN NIEUWE PLANT VOOR DE NEDERLANDSCHE FLORA.

IN den zomer van dit jaar is bij Gorsel, tusschen Deventer en Zutphen, in een klein aantal exemplaren gevonden *Thesium pratense* Ehrh., een plant, die totnogtoe niet in ons land aangetroffen is, maar vrij verspreid over de bergstreken van Midden-Europa voorkomt. Een tweede soort van het tot de familie der Santalaceëen behorende geslacht *Thesium*, nl. *Thesium humifusum* D. C., is sedert eenige jaren van een paar plaatsen in de duinstreek bekend ²⁾. Van deze onderscheidt de nieuwgevonden soort zich het meest door de vrucht (fig. 4),

¹⁾ Dr. Wakker deelde mij mede, dat hij *Onygena* tweemaal had aangetroffen; eenmaal op een haarbal uit de maag van een koe, en eens — op een oude kous!

²⁾ Zie *D. L. N.* IX, 1905, blz. 113.

